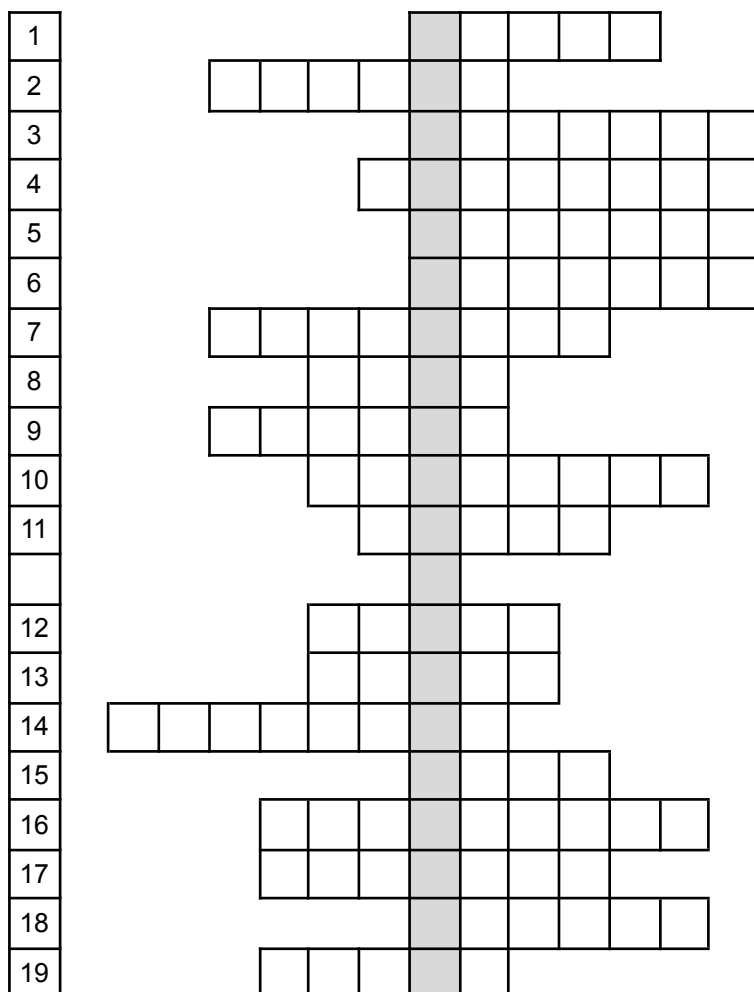

VČELÍSEK 3/2025

Máme tu první jarní měsíc. Můžeme si čím dál více všimnout jarních květů a rostlin. Právě květy a bzučící a opylující hmyz jsou z pohledu včelaře velmi poutavé a okouzlující. Zkuste si jich také všimnout a třeba i fotit.

Doplňovačka

Slova do doplňovačky

Pojmy do doplňovačky najdete, když vhodně doplníte následující text. Čísla u prázdných míst napovídají, kam slovo doplnit. Pojmy do doplňovačky pište v prvním pádě čísla jednotného.

Byl jednou jeden včelař, který se jmenoval Pepa. Pepa měl včelnici s několika úly, kde choval včely. V každém z úlů žila _____ (1) , která je nejdůležitější včelou ve včelstvu, protože klade _____ (6). Z nich se líhnou _____ (11), které se později mění v _____ (12). Z nich se pak líhnou včelí d_____ (4). Mezi ně patří _____ (3), které se starají o všechny práce v úlu i mimo něj. Vedle nich žije ve včelstvu maximálně několik stovek _____ (2), kteří mají za úkol hlavně oplodnit mladou včelí královnu.

Jednoho dne se Pepa rozhodl, že se podívá do úlu. Vzal si kuklu, ruce ochránil _____ (10). Dále si připravil _____ (13) k uklidnění včel a _____ (7), což je jeden ze základních nástrojů včelaře, kterým se na principu páky odlepují rámečky s plásty od nástavku. Kuřákem udělal trochu kouře, aby včely uklidnil. Pak otevřel úl a opatrně vyndal jeden plást. Na plástu ke své spokojenosti uviděl vajíčka, larvy, kukly a dospělé včely. Také si všiml _____ (5) voskového, což je motýlek, jehož larvy požívají včelí plásty. Pepovi se naštěstí tohoto škůdce podařilo z plástu odchytil.

Když Pepa prohlížel plást, ucítil krásnou vůni _____ (8), ze kterého včely stavěly plásty, a _____ (14), což je látka, kterou včely používají k utěsnění úlu. Propolis má antibakteriální účinky a včely ho používají k ochraně úlu před nemocemi. Pepa si také všiml, že některé včely mají na nohou pyl. Včely sbírají pyl z květů a nosí ho do úlu. Pyl je důležitý pro výživu včel. Včely také sbírají nektar z květů, ze kterého pak vyrábějí med.

Když Pepa skončil s prohlídkou úlu, zavřel ho a umyl si ruce. Pak si šel sednout ke svému k _____ (15) a pozoroval včely, jak létají z úlu a do úlu. Včely létaly po louce a sbíraly pyl a nektar z květů. Pepa věděl, že včely jsou velmi důležité pro přírodu, protože _____ (16) květů je důležitá činnost hmyzu pro úrodu ovoce i zeleniny.

Pepa měl včely moc rád a staral se o ně s láskou. Věděl, že včely jsou pro něj nejen zdrojem medu, ale i radosti a poučení.

Další pojmy do doplňovačky zjistíte, pokud vyluštíte přesmyčky.

- 9: ŠTKLEĚ
- 17: KAOTYDL
- 18: VLUZÝK
- 19: VŘÁKA

Okénko do historie

Můj praděda dostal za svůj velmi dobrý prospěch v roce 1899 knížku od Josefa Sedláčka "Stručná nauka o zboží"¹. V této knížce jsou zajímavé odstavce o medu a vosku.

Dovolím se je zde citovat.

Med (stránka 11)

*Med slove sladká šťáva, včelami z rozličných květů nasbíraná a zpracovaná. Včely shromažďují med ve voštinách, z nichž se ho nabývá přepouštěním nebo vymetáním. Med, který vytéká z voštin samovolně, jest nejlepší a jmenuje se **panenský**. Bývá hustý, světlý a čistý a má chuť velmi sladkou, nikoli škrablavou. Ostatní med z voštin dobytý, **obyčejným** zvaný, bývá tmavší, kalný a mívá chuť škrablavou. Jakost medu, zvláště jeho vůně a chuť, souvisí jednak s květy, z nichž pochází, a jednak s ročním časem, kdy je nasbírán. Tak náš český med vůní svou upomíná na květ lipový, med francouzský na levanduli, řecký na růže.*

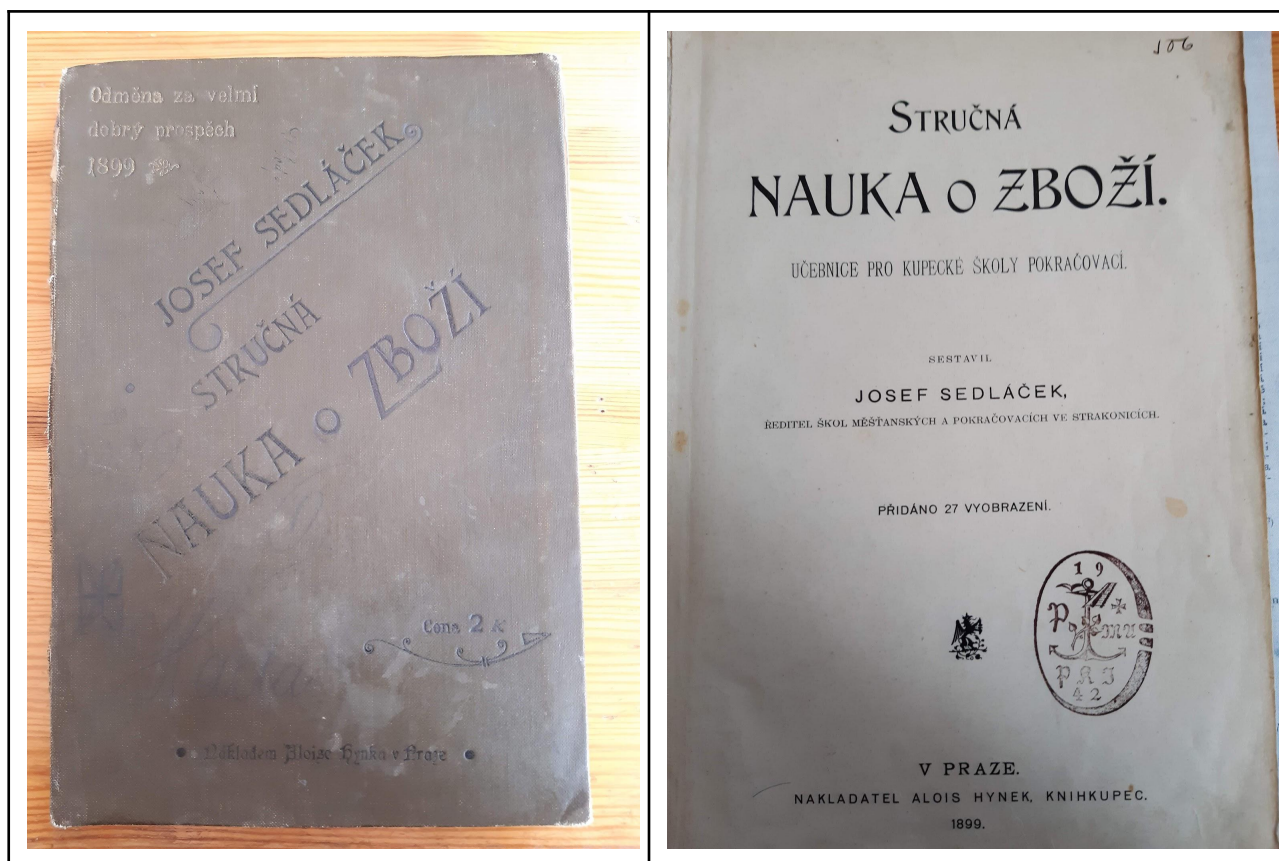
Med rozesílá se dílem v sudech a dílem v kamenných džbánech, v nichž vydrží dlouho, je-li přikryt voskovaným papírem tak, aby myši a mravenci se do něho nedostali. Slouží k dělení perníku, marcipánu a jako lék. Často porušuje se přísadou mouky, vody, traganu, klíhu nebo syruhu škrobového.

Vosk včelí (stránky 49 a 50)

*Vosk včelí vypocují včely při stavbě voštin v podobě drobounkých šupinek. Voštiny medu zbavené dají se do horké vody; roztopený vosk vyplove na povrch a ztuhne pak v miskách na kotouče žluté nebo hnědé barvy. Tento **surový** vosk zavání po medu, taje při 62° C a má hustotu =0,96. Aby nabyl barvy bílé, prostírá se venku na slunci ve mělkých nádobách, majících plátěné dno a polévá se vodou. Velmi často bývá porušován voskem japonským, paraffinem, stearinem, ceresinem, lojem a škrobem, kteréžto přísady poznají se jednak podle zápachu a jednak podle rozdílné rozpíselnosti.*

Nejvíce vosku včelího spotřebuje se na svíčky; mimo to vyrábějí se z něho strojené květiny a plody, leštadlo na podlahy, masti a pomády. Také k appretování tkanin a ku připravování černi lithografické se ho užívá.

¹ Stručná nauka o zboží, učebnice pro kupecké školy pokračovací sestavil Josef Sedláček, ředitel škol měšťanských a pokračovacích ve Strakonicih. V Praze nakladatel Alois Hynek, knihkupec, 1899

Na základě přečtení textu zkuste odhadnout, co znamenají výrazy:

- voštiny
- vymetání
- přepouštění
- porušuje
- roztopitelnost

Kvízové otázky

1. Jaký je latinský název pro včelu medonosnou?
 - a. apis vulgaris
 - b. apis mellifera
 - c. apis hemolymfa
2. Co sbírají včelaři v podmetu úlu za účelem zjištění spadu roztočů varroa?
 - a. voskové šupinky
 - b. medové krystaly
 - c. měl
3. Kde představil Franz Hruschka svůj vynález medometu?
 - a. v Praze
 - b. v Plzni
 - c. v Brně
4. Jak se nazývá tekutina v těle včely, která rozvádí živiny?
 - a. hemoplazma
 - b. hemolymfa
 - c. hemoglobin
5. Jaký je součet počtu včelích nohou, křídel a tykadel?
 - a. 10
 - b. 12
 - c. 14
6. Jak se nazývá "patro" úlu?
 - a. nástavek
 - b. nástavec
 - c. kontejner
7. Co je pravda o včelím vosku?
 - a. Včelí vosk je krystalická látka s pevným bodem tání.
 - b. Včelí vosk je amorfní látka, která taje v rozmezí 60 až 70 stupňů Celsia.
 - c. Včelí vosk je amorfní látka, která taje v rozmezí 90 až 110 stupňů Celsia.
8. Která rostlina nekvete žlutě?
 - a. podběl lékařský
 - b. slunečnice roční
 - c. mák setý

Botanika - osmisměrka

V osmisměrce najděte rodová i druhová jména rostlin, které můžete nalézt na polích.

S	V	A	Z	E	N	K	A	T	B	Í	L	Á	M	R	Ž
L	P	O	L	E	J	K	A	L	Š	Ž	V	H	O	L	E
É	I	O	F	R	T	Z	E	B	N	M	B	Č	U	U	C
K	E	H	H	Š	Č	T	Ž	H	N	M	N	J	M	Č	I
A	C	B	Š	A	E	F	G	L	A	Í	G	H	J	N	N
Ř	I	J	M	J	N	F	R	K	E	H	J	M	J	Í	Č
S	N	N	J	H	K	K	P	G	T	N	H	G	J	Č	E
K	O	Q	Ř	Ž	M	E	A	J	H	T	Ž	Ý	U	J	N
Á	M	W	G	H	Ř	L	E	V	A	N	D	U	L	E	U
J	O	T	V	R	A	T	I	Č	O	L	I	S	T	Á	L
M	K	N	M	Ý	A	K	Š	Ě	T	J	O	V	M	J	S

Vybraná řešení

Doplňovačka

1					M	A	T	K	A	
2		T	R	U	B	E	C			
3					D	Ě	L	N	I	C
4				D	O	S	P	Ě	L	E
5					Z	A	V	Í	J	E
6					V	A	J	Í	Č	K
7		R	O	Z	P	Ě	R	Á	K	
8				V	O	S	K			
9		K	L	E	Š	T	Ě			
10			R	U	K	A	V	I	C	E
11				L	A	R	V	A		
12				K	U	K	L	A		
13				K	U	Ř	Á	K		
14	P	R	O	P	O	L	I	S		
15						K	L	Á	T	
16			O	P	Y	L	O	V	Á	N
17			T	Y	K	A	D	L	O	
18						V	Ý	K	L	U
19			V	A	Ř	Á	K			

Byl jednou jeden včelař, který se jmenoval Pepa. Pepa měl včelnici s několika úly, kde choval včely. V každém z úlů žila MATKA (1), která je nejdůležitější včelou ve včelstvu, protože klade VAJÍČKA (6). Z nich se líhnou LARVY (11), které se později mění v KUKLY (12). Z nich se pak líhnou včelí DOSPĚLCÍ (4). Mezi ně patří DĚLNICE (3), které se starají o všechny práce v úlu i mimo něj. Vedle nich žije ve včelstvu maximálně několik stovek TRUBCŮ (2), kteří mají za úkol hlavně oplodnit mladou včelí královnu.

Jednoho dne se Pepa rozhodl, že se podívá do úlu. Vzal si kuklu, ruce ochránil RUKAVICEMÍ (10). Dále si připravil KUŘÁK (13) k uklidnění včel a ROZPĚRÁK (7), což je jeden ze základních nástrojů včelaře, kterým se na principu páky odlepují rámečky s plásty od nástavku. Kuřákem udělal trochu kouře, aby včely uklidnil. Pak otevřel úl a opatrně vyndal jeden plást. Na plástu ke své spokojenosti uviděl vajíčka, larvy, kukly a dospělé včely. Také si všiml ZAVÍJEČE (5)

voskového, což je motýlek, jehož larvy požívají včelí plásty. Pepovi se naštěstí tohoto škůdce podařilo z plástu odchytil.

Když Pepa prohlížel plást, ucítil krásnou vůni VOSKU (8), ze kterého včely stavěly plásty, a PROPOLISU (14), což je látka, kterou včely používají k utěsnění úlu. Propolis má antibakteriální účinky a včely ho používají k ochraně úlu před nemocemi. Pepa si také všiml, že některé včely mají na nohou pyl. Včely sbírají pyl z květů a nosí ho do úlu. Pyl je důležitý pro výživu včel. Včely také sbírají nektar z květů, ze kterého pak vyrábějí med.

Když Pepa skončil s prohlídkou úlu, zavřel ho a umyl si ruce. Pak si šel sednout ke svému KLÁTU (15) a pozoroval včely, jak létají z úlu a do úlu. Včely létaly po louce a sbíraly pyl a nektar z květů. Pepa věděl, že včely jsou velmi důležité pro přírodu, protože OPYLOVÁNÍ (16) květů je důležitá činnost hmyzu pro úrodu ovoce i zeleniny.

Pepa měl včely moc rád a staral se o ně s láskou. Věděl, že včely jsou pro něj nejen zdrojem medu, ale i radosti a poučení.

Kvízové otázky

1. Jaký je latinský název pro včelu medonosnou?
 - a. *apis vulgaris*
 - b. *apis mellifera***
 - c. *apis hemolymfa*
2. Co sbírají včelaři v podmetu úlu za účelem zjištění spadu roztočů varroa?
 - a. voskové šupinky
 - b. medové krystaly
 - c. měl**
3. Kde představil Franz Hruschka svůj vynález medometu?
 - a. v Praze
 - b. v Plzni
 - c. v Brně**
4. Jak se nazývá tekutina v těle včely, která rozvádí živiny?
 - a. hemoplazma
 - b. hemolymfa**
 - c. hemoglobin
5. Jaký je součet počtu včelích nohou, křídel a tykadel?
 - a. 10
 - b. 12**
 - c. 14

6. Jak se nazývá "patro" úlu?
- a. **nástavek**
 - b. nástavec
 - c. kontejner
7. Co je pravda o včelím vosku?
- a. Včelí vosk je krystalická látka s pevným bodem tání.
 - b. Včelí vosk je amorfni látka, která taje v rozmezí 60 až 70 stupňů Celsia.
 - c. Včelí vosk je amorfni látka, která taje v rozmezí 90 až 110 stupňů Celsia.
8. Která rostlina nekvete žlutě?
- a. podběl lékařský
 - b. slunečnice roční
 - c. mák setý